

Hankkeen julkinen nimi	Vapaaksi
Hakemusnumero	209866
Valintakokouksen päivämäärä	16.10.2025
Hakijan virallinen nimi	Nuorten Ystävät ry
Osatoteuttajat	-
Toimintalinja	4 Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi
Erityistavoite	4.3. Yhdenvertaiseen osallisuuteen
Alkamispäivämäärä	1.3.2026
Päätymispäivämäärä	28.2.2029
Käsittelijä	Verna Piirainen

Hakijan esittämä kuvaus hankkeen sisällöstä

"Vapaaksi" on kolmevuotinen Nuorten Ystävät ry:n hallinnoima kehittämishanke Oulun seudulla. Hankkeen kohderyhmänä ovat Ouluun ja sen ympäristökuntiin vapautuvat vangit, joilla on motivaatiota päästä pois rikoskierteestä ja halua osallistua omaa toimijuutta ja osallisuutta edistävään toimintaan. Iso osa kohderyhmästä on vapautuessaan yhteiskunnan palvelujen ulkopuolella ja syrjäytymisriskissä. Taustalla on usein päihde- ja mielenterveysongelmia tai neuropsykiatrisia haasteita.

Hankkeen päämääränä on tukea vapautuvien vankien sopeutumista yhteiskuntaan ja ehkäistä uusintarikollisuutta tarjoamalla kokonaisvaltaista ja konkreettista tukea sosiaaliseen integroitumiseen ja jatkopoluttumiseen kohti työelämää. Kehittämistyön tavoitteena on, että vankilasta vapautuvien henkilöiden osallisuuden kokemus omassa elämässään vahvistuu, he kokevat arkinsa mielekkääksi ja kykenevät tekemään tulevaisuuden suunnitelmia.

Hanketyöskentelyn aikana toimitaan kokonaisvaltaisella ja rinnalla kulkevalla työotteella kunkin osallistujan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Kunnioittava kohtaaminen ja kokemus kuulluksi tulemisesta luovat perustan luottamuksellisen suhteen syntymiseen ja tavoitteelliseen työhön.

Vuonna 2023 Pohjois-Pohjanmaalle vapautui 371 henkilöä, joista 14 % (53 hlö) oli asunnottomia. Hankkeen toimilla pyritään vähentämään pitkäaikaisasunnottomuutta tukemalla vankeja asunnon hankinnassa jo ennen vapautumista Asunto ensin -periaatteella. Hankkeen määrällisesti mitattavana tavoitteena on, että 70 % hankkeeseen osallistuvista 120 henkilöstä pysyy rikoksettomana vuoden seurantajakson aikana ja löytää yksilöllisen jatkopolon kohti yhteiskunnallista osallisuutta ja toimijuutta.

Hankkeen toiminnalla varmistetaan vaikeimmassa asemassa olevien vankilasta vapautuvien henkilöiden katkeamaton palveluketju kriittisessä nivelvaiheessa luomalla käytännönläheinen toimintamalli Oulun seudulle tiiviissä yhteistyössä kohderyhmän kanssa työskentelevien tahojen kanssa sektorirajoja ennakkoluulottomasti ylittäen.

Pitkällä aikavälillä hankkeen kehittämistyön tulokset osoittavat, kuinka tärkeää on tarjota riittävän tiivistä tukea kriittiseen nivelvaiheeseen vankilasta vapauteen. Eri toimijoiden välinen yhteistyö ja tiivis sekä oikea-aikainen tuki säästää yhteiskunnan resursseja uusintarikollisuuden ja siihen liittyvien lieveilmiöiden vähenemisen myötä.

Hankkeen kohderyhmät:

Hankkeen kohderyhmänä on Ouluun ja sen ympäristökuntiin vapautuvat vangit, joilla on motivaatiota päästä pois rikoskierteestä ja halua osallistua omaa toimijuutta ja osallisuutta edistävään hanketoimintaan. Iso osa hankkeen kohderyhmään kuuluvista henkilöistä on vapautuessaan kokonaan yhteiskunnan palvelujen ulkopuolella ja isossa syrjäytymisen riskissä. Heillä on usein neuropsykiatrisia haasteita sekä vaikeita päihde- ja mielenterveysongelmia. Päihteiden ongelmakäyttö painottuu vanhempien työikäisten ryhmässä alkoholiin ja nuoremmilla vankilasta vapautuvilla huumeisiin.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueelle vapautui vuonna 2023 yhteensä 371 vankia, joista Ouluun vapautui 237 henkilöä. Tilastojen mukaan koko maakunnan alueella 53 henkilöä (14 %) oli asunnottomia vapautuessaan vankilasta ja vain joka kolmannella (33 %) oli vakituinen asunto. 196 henkilön (53 %) asumistilanteesta ei ollut tietoa.

Osallistuvia yrityksiä 30 kpl; osallistuvia henkilöitä 120, joista kaikki työmarkkinoiden ulkopuolella (naisia osallistujista 24).

Hankkeen toimenpiteet:**Työpaketti 1: Alkukartoitus vankilassa ja yksilöllisen palvelusuunnitelman räätälöinti ennen vapautumista**

Hankkeessa työskennellään non-stop -periaatteella siten, että yhdellä työntekijällä on korkeintaan 15 vapautumisprosessissa olevaa asiakasta kerralla. On tärkeää varmistaa, että asiakkaille on mahdollista antaa riittävän tiivis tuki. Ensikontakti hankkeeseen mukaan tulevaan henkilöön luodaan jo vankilassa olon aikana, noin 2–3 kk ennen vapautumista aina kun se on mahdollista. Jos henkilö vapautuu yllättäen käräjäoikeuden päätöksellä ja hän haluaa mukaan hankkeeseen, voidaan alkukartoitus tehdä myös heti vapautumisen jälkeen.

Hankkeen työntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä eri vankiloiden erityisohjaajien kanssa ja yhteistyö jatkuu vankilassa olon ajan. Vankilan erityisohjaaja kartoittaa sopivia vankeja ja on tärkeä linkki vapautuvan henkilön ja hanketyöntekijän välillä. Yhteistyötä hankkeesta hyötyvien asiakkaisen tavoittamiseksi tehdään myös Muutosvoimaa moninaisuudesta -hankkeen kanssa. Ennen vapautumista hankkeen työntekijä käy tapaamassa hankkeeseen mukaan tulevaa henkilöä 3–6 kertaa. Tapaamiset järjestetään mahdollisuuksien mukaan kasvokkaisina tapaamisina lähiseudun vankiloissa. Muualta Suomesta Oulun alueelle vapautuvia henkilöitä tavataan etäyhteyksien avulla. Tapaamisten aikana tutustutaan ja kartoitetaan asiakkaan tilannetta sekä hänen tulevaisuuden tavoitteitaan tarkemmin.

Alkukartoituksen aikana vapautuva vanki arvioi omaa elämäntilannettaan 3X10D-mittarin avulla. Mittari tekee näkyväksi niitä konkreettisia elämän osa-alueita, joihin hän toivoo muutosta. Jo alkukartoituksen aikana käynnistetään tarvittaessa asunnon etsintä ja luodaan kontakteja eri palveluihin (mm. Pohteen ASTE-hanke, aikuissosiaalityö, mt- ja päihdepalvelut). Tarvittavien palveluiden saatavuuden edistäminen päihde- ja mielenterveyspalveluihin, mahdollinen hammashoidon aloittaminen ja vapaa-ajan harrastusten kartoittaminen auttaa siinä, että vankilasta vapautuvalla henkilöllä on kiintopisteitä uudessa elämäntilanteessa.

Ennen vapautumista tehdään myös konkreettinen selviytymissuunnitelma yhdessä vapautuvan henkilön kanssa, koska ensimmäiset 72 h vapautumisen jälkeen ovat etenkin päihdetilanteen kannalta kriittisimmät. THL:n julkaisujen mukaan vankilassa tai muualla laitoshoidossa henkilön toleranssi huumausaineisiin laskee, minkä vuoksi yliannostuksen riski etenkin opioideille on suuri heti vankilasta vapautumisen jälkeen.

Työpaketti 2: Intensiivisen työskentelyn vaihe heti vankilasta vapautumisen jälkeen 6–9 kk

Vapautumisen koittaessa hanketyöntekijät ovat vankilan portilla vastassa. Tällä varmistetaan, että henkilö vapautuu siviiliin turvallisessa seurassa. Alkukartoituksen pohjalta häntä ohjataan niiden asioiden hoidossa, joihin hän tarvitsee tukea. Kasvokkaisia tapaamisia järjestetään aina tarpeen mukaan alussa vähintään 2–3 kertaa viikossa. Kun arjen perusasioiden hoitaminen on kohtuullisella tasolla ja henkilö löytää itselleen sopivan yhteisön, esimerkiksi matalan kynnyksen vertaistoimintapaikan, tapaamisten määrää tai yhteydenpitoa harvennetaan ja asiakasta tavataan vähintään kerran viikossa.

Työskentelyn aikana toimitaan rinnalla kulkevalla työotteella ja hanketyöntekijät jalkautuvat yhdessä asiakkaan kanssa tarvittavien sosiaali- ja terveyspalveluiden piiriin. He ohjaavat kädestä pitäen esimerkiksi Kela-asioiden hoitamisessa tai ovat tukena esimerkiksi uuden harrastuksen aloittamisessa.

Vankilasta vapautumisen jälkeen henkilön omaa arviota elämäntilanteestaan seurataan 3X10D-mittarin avulla työskentelyn alkuvaiheessa ja seurantamittaus tehdään noin kuuden kuukauden kuluttua. Mittarin tulosten perusteella on helppo löytää henkilökohtaiset tavoitteet, jotka ovat aina henkilön itsensä asettamia ja lisäävät merkittävästi osallisuuden ja toimijuuden kokemuksia oman elämän suhteen.

Arjen sujuvuuden ja elämän merkityksellisyyden kannalta työskentelyssä keskitytään erityisesti seuraaviin konkreettisiin asioihin, jotka edistävät vankilasta vapautuvien henkilöiden toimijuutta yhteiskunnassa:

- Henkilökortti ja pankkitunnukset
- Puhelimen ja liittymän hankinta, digiohjaus
- Hoidontarpeen selvittäminen ja käynnistäminen (päihde- ja mielenterveyspalvelut, somaattinen terveys, suun terveys)
- Muun tuen piiriin hakeutuminen (yhteistyö A-klinikkasäätiön kanssa)
- Etuusasiat (Kelan tuet, ohjaus ja opastaminen niissä)
- Rinnallakulkeva työ vertaistuen piiriin (Verto, A-kilta, AA, NA, päivätoimintakeskukset)
- Arkirytmin/vuorokausirytmin hallinta
- Harrastusvaihtoehtojen kartoittaminen
- Työ- ja koulutusvaihtoehtojen läpikäyminen yhdessä työllisyysalueen omavalmentajan kanssa

Lisäksi asenteellista työtä tehdään koko prosessin ajan sekä sosiaalisen elinpiirin tervehdyttämiseksi että viranomaispelon hälventämiseksi. Työskentelyssä painotetaan vahvasti yksilöohjausta ja kiinnipitävää työtettä. Hankkeen työntekijät sitoutuvat usein vaikeassa elämäntilanteessa olevien henkilöiden kanssa tehtävään työhön ja kohtaavat heidät kunnioittavasti taustasta riippumatta. Kokenut ammattilainen on henkilön tukena koko hankkeeseen osallistumisen ajan. Hankkeessa hyödynnetään myös kokemusasiantuntijuutta sekä vertaisia. Vertaistuki täydentää ammattilaisten tarjoamaa tukea ja kokemusasiantuntija voi olla mentorina asiakkaalle. Vertaistukea asiakas saa vertaistoimintapaikoista tai vertaistukiryhmistä.

Aktiivinen työskentelyvaihe kestää noin 6-9kk henkilön elämäntilanteesta riippuen. Tavoitteena on, että työskentelyn aikana asiakkaan osallisuuden kokemus omassa elämässään vahvistuu, hän kokee arkensa mielekkääksi ja kykenee tekemään tulevaisuuden suunnitelmia. Muutosta mitataan 3X10D-mittarilla alkuarvioinnin yhteydessä ja noin 6kk kuluttua.

Työpaketti 3: Seuranta-aika ja palautteen kerääminen 6–12 kk vapautumisen jälkeen

Seuranta-aika alkaa aktiivisen työskentelyn päätyttyä. Seuranta-aikana asiakkaaseen ollaan yhteydessä lähitapaamisin 1kk ja 3kk työskentelyn päättymisen jälkeen. Aktiivisen työskentelyvaiheen jälkeisillä seurantakerroilla toteutetaan viimeinen 3X10D -mittaus. Mikäli asiakkaan elämäntilanteeseen tulee äkillisiä muutoksia, voidaan asiakkuutta uudelleen tiivistää ja varmistaa, että asiakas saa tarvitsemansa tuen tilanteen uudelleen vakauttamiseksi. Seuranta-aikana varmistetaan, että asiakkaan tavoitteellinen työskentely ja kuntoutuminen jatkuvat muiden ammattilaisten (esim. sosiaali- ja terveyspalvelut, työelämäpalvelut) tuella.

Työpaketti 4: Hankkeen hallinnointi, toimintamallin arviointi ja juurruttaminen

Hankkeen hallinnointi kuuluu projektipäällikön tehtäviin. Projektipäällikkö toimii hankkeen muiden työntekijöiden esihenkilönä ja vastaa hankkeen talouden, tulosten ja toimenpiteiden seurannasta hankesuunnitelman mukaisesti. Projektipäällikön vastuulla on myös mm. maksatushakemuksiin, dokumentointiin, arkistointiin, asiakasrekisterin ylläpitoon ja tapahtumajärjestämiseen liittyvät tehtävät.

Hankkeessa kehitettävää toimintamallia arvioidaan jatkuvasti tekemällä vaikuttavuuden arviointia 3X10D elämäntilannemittarin avulla. Arviointi- ja palautekyselyjen sisältöjen luominen, tiedon kerääminen ja analysointi sekä tulosten näkyväksi tekeminen kuuluu pääsääntöisesti projektipäällikön tehtäväkuvaan. Sähköisten kyselyjen tekninen toteutus on myös projektipäällikön vastuulla.

Asiakkailta ja yhteistyökumppaneilta (sosiaali- ja terveyspalvelut, vankilan työntekijät, Rise) kerätään sekä kirjallista että suullista palautetta koko hankkeen ajan. Hankkeen toimintamalleja muokataan jatkuvasti asiakkaiden tarpeista käsin kuulemalla niin kohderyhmää kuin yhteistyökumppaneita ja ammattilaisia. Juurruttamistyö aloitetaan jo hankkeen toiminnan aikana. Juurtumista tuetaan sitouttamalla yhteistyökumppanit – erityisesti hyvinvointialueen, rikosseuraamusalan, ja järjestöjen toimijat – mukaan toimintaan jo hankkeen alkuvaiheessa. Yhteistyösuhteita luodaan myös oppilaitoksiin ja työpaikkoihin.

Hankkeen aikana auki kirjoitetaan hyvät käytännöt ja luodaan selkeät toimintamallit, jotka helpottavat toiminnan jatkamista hankeajan päättymisen jälkeen missä tahansa organisaatiossa. Viestinnän avulla tuodaan esiin toiminnan vaikutuksia ja vaikuttavuutta sekä kerrotaan hyväksi havaituista toimintatavoista.

Toiminnan hyviä käytäntöjä tuodaan esiin hankkeen päätöstilaisuudessa, jossa kuuluu vahvasti kokemustoimijoiden sekä yhteistyökumppaneiden ääni. Tilaisuudessa esitellään hankkeen tuloksia ja niitä toimintamalleja, jotka ovat toimineet kohderyhmän kanssa työskenneltäessä.

Hankkeen tulosten perusteella voidaan arvioida, kuinka paljon hankkeen aikana säästettiin yhteiskunnan kustannuksia uusintarikollisuuden vähentyessä. Tulosten pohjalta voidaan päättää, kehitetäänkö toimintaa edelleen ja olisiko toimintamalli mahdollista juurruttaa osaksi vankilasta vapautuvien kanssa tehtävää työtä yhtenä hyvänä käytänteenä maassamme. Myös muita rahoitusvaihtoehtoja selvitetään, sillä toiminnasta on tarkoitus kehittää pysyvä intensiivisen tuen malli päihderiippuvuudesta kärsiville vapautuville vangeille.

Hankkeen tulokset:

Hanke ennaltaehkäisee vapautuvien vankien uusintarikollisuutta, joka vähentää paitsi inhimillistä kärsimystä myös säästää yhteiskunnan kustannuksia. Tiivis tuki ja uusien tukimuotojen kehittäminen mahdollistaa rikoksiin syylistyneiden, päihde- ja mielenterveysongelmista kärsivien ihmisen kuntoutumisen. Hankkeeseen osallistuneista 70 % elää rikoksetonta elämää vapautumista seuraavan vuoden aikana ja jatkopoluttuu joko kuntouttavaan työtoimintaan, opiskelemaan, avoimille työmarkkinoille tai saa tarvitsemansa etuuden (sairausloma, kuntoutustuki, eläke).

Mittaaminen toteutetaan sekä laadullisin että määrällisin mittarein. Asiakkaan kokemaa elämäntilannetta ja hyvinvointia mitataan itsearviointina laadullisen osallisuutta ja vaikuttavuutta vahvistavan 3X10D -mittarin avulla. Se antaa hyvän pohjan oman elämäntilanteen realisoimiseen ja yksilöllisten tavoitteiden asettamiseen, sekä osoittaa oman kokemuksen elämäntilanteesta. Arvio tehdään kymmenellä hyvinvoinnin osa-alueella, jotka jaotellaan neljään ulottuvuuteen: Hyvinvoinnin mahdollistajat (asuminen, talous, terveydentila), psyykkiset tekijät (itsetunto resilienssi), ihmissuhteet (perhe ja läheiset, luotettavat ystävät) ja arjen sujuminen (päivittäinen pärjääminen, omien vahvuuksien kehittäminen).

Määrällisesti mitataan seuraavia tuloksia:

- Kuinka monta prosenttia hankkeeseen osallistuneista on saanut asunnon tai on tyytyväinen asumismuotoonsa?
- Kuinka monta prosenttia on elänyt rikoksetonta elämää hankkeeseen osallistumisen aikana sekä seurantajaksolla?
- Kuinka monta prosenttia kokee elämänsä mielekkääksi?
- Kuinka monta prosenttia on jatkopoluttunut kohti työmarkkinoita?
- Kuinka monta prosenttia osallistuneista on tyytyväinen hankkeen aikana saamiinsa tukiverkostoihin?
- Kuinka monta prosenttia on lopettanut tai ainakin vähentänyt päihteiden käyttöä?

Yhteistyökumppaneilta kerätään palautetta vuosittain. Yhteistyökumppanit arvioivat sitä, onko hankkeesta ollut hyötyä heidän asiakkailleen ja onko yhteistyö ollut sujuvaa. Yhteistyökumppanit voivat myös antaa avointa palautetta hankkeen kehittämiseksi.

Hankkeen etenemistä arvioidaan myös ohjausryhmässä, johon kutsutaan eri alojen asiantuntijoita yhteistyöorganisaatioista. Ohjausryhmätyöskentely mahdollistaa aktiivisen reflektoinnin ja laajemman kehittämisotteen.

Lisätietoja hakemuksesta

Kustannusarvion jakaantuminen:

Palkkakustannukset 459 753 €

Flat rate 40 % kehittäminen 183 900 €

Nettokustannusarvio yhteensä 643 653 €

Rahoitussuunnitelman jakautuminen:

EU+valtio 506 343 €

Omarahoitus, yksityinen 42 372 €

Ulkopuolinen rahoitus, muu julkinen 94 938 € (STEA)

Rahoitussuunnitelma yhteensä 643 653 €

Kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma

Hankkeen kustannusarvio yhteensä	643 653 €
Hankkeen rahoitussuunnitelma yhteensä	643 653 €
Hankkeelle esitetty tuen enimmäismäärä	506 343 €, 78,67 %

Rahoittajan arvio hankkeesta

Hanke on Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027-ohjelman mukainen ja toteuttaa sen toimintalinjan 4 erityistavoitetta 4.3 Yhdenvertaiseen osallisuuteen. Hanke täyttää yleiset valintaperusteet ja erityistavoitekohtaisessa arvioinnissa hanke sai riittävästi pisteitä (24,5 / 42 p.) tullakseen rahoitetuksi.

Hankkeessa edistetään vapautuvien vankien sopeutumista yhteiskuntaan. Hankkeen tavoitteena on, että vankilasta vapautuvan henkilön osallisuuden kokemus vahvistuu, vapautumisen jälkeinen arki muodostuu mielekkääksi ja tulevaisuuden suunnitelmien toteuttaminen mahdollistuu. Hanke tukee asunnon löytymistä ja asumisen onnistumista. Hanke toimii rinnalla kulkijana ja tukena opiskeluihin, työllistymistä edistäviin palveluihin, työllistymiseen tai oikea-aikaisten etuuksien piiriin pääsemiseksi. Hankkeen toiminta perustuu intensiiviseen ja välittävään työotteeseen erittäin haastavassa asemassa olevien henkilöiden syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja yhteiskuntaan kiinnittymisen tukemiseksi. Hanke

toimii tiiviissä yhteistyössä Oulun seudulla Rikosseuraamuslaitoksen, Pohteen sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä muiden kohderyhmän kanssa työskentelevien järjestöjen ja hankkeiden kanssa.

Hanke tukee Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelmaa 2022–2025: hankkeella edistetään heikoimmassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden osallisuutta ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia aktiiviseen yhteiskunnalliseen toimijuuteen (Kaikille mahdollisuus osallisuuteen, MAKO KT 1 C).

Ratkaisun perustelut ja jatkotoimenpiteet

Erityisten valintaperusteiden pisteytyksessä hanke sai yhteensä 24,5 / 42 pistettä.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen Elinkeino- ja luonnonvara -teemaryhmä, kirjallinen kommentointi
10.4. – 17.4.2025

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen EURA-rahoituskokous 12.5.2025

Pohjois-Pohjanmaan MYR-sihteeristö 16.10.2025

Pohjois-Pohjanmaan MYR 23.10.2025

Rahoittaja puoltaa hakemuksen hyväksymistä